

■ **Η ΤΟΥΡΚΙΑ** έχει ανοίξει σχεδόν όλα τα μέτωπα της εξωτερικής της πολιτικής. Αναντίρρητα, μεγάλη της προτεραιότητα παραμένει η αναχαίτιση του κουρδικού κινδύνου, όπως αυτός έχει διαμορφωθεί στα χρόνια της συριακής κρίσης. Ταυτόχρο-

© Κωνσταντίνος **Οϊφνς**
Διευθυντής Ερευνών του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων. Το βιβλίο του «Τουρκία, Ισλάμ, Ερντογάν» κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Παπαδόπουλος

Πώς απαντάμε στις τουρκικές βθέψεις

να, όμως, έχει στραμμένο το βλέμμα της προς Ελλάδα και Κύπρο για διαφορετικούς λόγους. Προσδοκά πως θα αποτρέψει σε βάρος της τελεσμένα στο ενεργειακό παιχνίδι και συνάμα επιδιώκει τη δημιουργία νέων (ευνοϊκότερων) συνθηκών σε σχέση με τις διεκδικήσεις της στο Αιγαίο. Κοινός παρονομαστής των κινήσεων της Τουρκίας είναι ο αναθεωρητισμός της, ο οποίος επιτείνεται από τη φυσιογνωμία που έχει προσδώσει στη χώρα του ο Ερντογάν, με τη θρησκεία στον πυρήνα αυτής. Η αίσθηση ότι η Τουρκία αποτελεί τη διάδοχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και το σημείο αναφοράς του μουσουλμανικού κόσμου δημιουργεί υποχρεώσεις στη γειτονική χώρα, διευρύνοντας τις βλέψεις της.

Δεδομένου ότι η Αγκυρα έχει απομακρυνθεί αισθητά από τη Δύση, έχοντας κατέβει από το βαγόνι της Ε.Ε., η Ελλάδα οφείλει αντίστοιχα να αναθεωρήσει μέρος της πολιτικής της. Η Αγκυρα πλέον δεν δεσμεύεται από την προοπτική ένταξής της στην ευρωπαϊκή οικογένεια, δεν είναι προσανατολισμένη στην προώθηση των συμφερόντων της Δύσης στην περιοχή, αλλά έχει αναπτύξει μία δική της περπατησιά, επιζητώντας εκτεταμένη αυτονομία στις κινήσεις της, ισότιμη σχέση με τις μεγαλύτερες δυνάμεις του πλανήτη και σεβασμό των ευαι-

σθησιών της σε διάφορα επίπεδα. Η σημερινή Τουρκία δείχνει να ασφυκτιά στα υφιστάμενα σύνορά της, είναι μαζί και αποφασισμένη, με αξιοθαύμαστη αυτοπεποίθηση, να τροποποιήσει -όπου χρειαστεί- το status quo υπέρ των θέσεών της.

Η Δύση, από την πλευρά της, δεν θέλει να απολέσει έναν πολύ σημαντικό δρώντα με στρατηγική θέση σε κρίσιμες περιφέρειες και μάλλον προσμένει την ομαλή αλλαγή ηγεσίας στη γειτονική χώρα, ώστε η Τουρκία να επιστρέψει στην κανονικότητα, τουλάχιστον ως προς την προβλεψιμότητα της σχέσης της με τους δυτικούς της συμμάχους. Δυστυχώς, συν τω χρόνω επιβεβαιώνεται ότι η πολιτική κατευνασμού ανοίγει την όρεξη στην Αγκυρα, με αποτέλεσμα να εκτρο-

χιάζεται, επιδεικνύοντας συστηματικά προβληματική και αντιπαραγωγική συμπεριφορά. Η Ελλάδα πρέπει να αντιπαραβάλει τα δικά της γνωρίσματα που της προσδίδουν γεωπολιτική αξία, αποφεύγοντας να μπει σε σύγκριση με τη γειτονική χώρα. Κυρίως, όμως, πρέπει να υπομνήσει στους συμμάχους της τους κινδύνους που θα προκύψουν σε περίπτωση αποσταθεροποίησης μιας περιοχής ειδικού ενδιαφέροντος για αυτούς. Διότι πέραν των προκλήσεων ασφαλείας (τρομοκρατία, προσφυγομεταναστευτικές ροές, δι-

θνές έγκλημα, αστάθεια στον περίγυρο) η κινητικότητα και η δραστηριοποίηση Ρωσίας και Κίνας στην περιοχή της προσδίδει αυξανόμενη σημασία, με συνέπεια κάθε ενέργεια που υπονομεύει την ενότητα του Βορειοατλαντικού Συμφώνου να καταλήγει μακροπρόθεσμα επιζήμια, κυρίως για την Ουάσιγκτον.

Η Αθήνα, μεταξύ άλλων κινήσεων (διπλωματικών και διατήρησης του υψηλού επιπέδου αποτρεπτικής ισχύος), μπορεί να επιδοθεί σε μία στοχευμένη εκστρατεία, αποσκοπώντας στην αυτόνομη εξασφάλιση από όλα τα fora και τους οργανισμούς (ακόμη και το ΝΑΤΟ) ότι Συνθήκες, όπως αυτή της Λωζάνης, δεν αμφισβητούνται, ούτε αναθεωρούνται ή πολύ περισσότερο επιτρέπονται σκέψεις για παραβίασή τους (ιδίως στο σκέλος των συνόρων). Επίσης, μπορεί να προκαλέσει τη σύγκληση συνόδων κορυφής μεταξύ κρατών με ιδιαίτερο (κοινό) ενδιαφέρον για την απρόσκοπτη εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων της ανατολικής Μεσογείου.

■ **ΤΗΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗ** Δευτέρα έξω από τα Ιμια η Τουρκία επεδίωξε θερμό επεισόδιο. Το μήνυμα παρ' ολίγον να ήταν ισχυρό και συμβολικό: Εκεί που ο Έλληνας υπουργός Εθνικής Αμυνας προσπαθεί μία φορά τον χρόνο να καταθέσει ένα στεφάνι, οι Τούρκοι βυθίζουν τη ναυαρχίδα του Ελληνικού Λιμενικού. Την ίδια περίοδο διαπραγματευόμαστε τη συνολική επίλυση των διμερών προβλημάτων μας με Σκόπια, αλλά και με Αλβανία. Παράλληλα, η ανακάλυψη ενός μεγάλου κοιτάσματος υδρογονανθράκων νοτίως της Κύπρου δημιουργεί νέα δεδομένα στη διευθέτηση του Κυπριακού. Τέλος, τρέχει μία διαρκής διαπραγματευ-

© Αγγελος Μ. **Συρίγος**
Αναπληρωτής καθηγητής Διεθνούς Δικαίου & Εξωτερικής Πολιτικής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο

ση με τους δανειστές για το θέμα του χρέους. Έχουμε πολύ τραχυνά απλωμένο κι έρχεται βροχή, όπως έλεγε ο Χαρίλαος Φλωράκης. Καλό είναι να μη διαιωνίζονται πολλά σοβαρά θέματα στην εξωτερική μας πολιτική, διότι μας καθιστούν ευάλωτους. Δεν μας ενδιαφέρει όμως το κλείσιμο αυτών των θεμάτων, αλλά η σωστή

Πολλά ανοιχτά μέτωπα στην εξωτερική πολιτική

Πού το πάει

Τρεις ακαδημαϊκοί και ένας δημοσιογράφος -συγγραφέας παίρνουν θέση στην «R» για τη στρατηγική που θα πρέπει να αναπτύξει η Ελλάδα απέναντι στην τουρκική προκλητικότητα

Της **ΜΑΡΙΤΙΝΑΣ ΖΑΦΕΙΡΙΑΔΟΥ**
m.zafeiriadou@realnews.gr

© Σάββας **Καληντερίδης**
Συγγραφέας-δημοσιογράφος

Πώς πρέπει να αντιμετωπίσουμε την Τουρκία;

■ **Η ΤΟΥΡΚΙΑ** για πρώτη φορά μετά το 1999, οπότε υπεγράφη η Συμφωνία του Ελσίνκι, ξεδιπλώνει μια πολιτική προκλήσεων σχεδόν σε όλα τα μέτωπα της Κύπρου και του Αιγαίου, ενώ ακολουθεί και μια πολιτική περικύκλωσης της Ελλάδας μέσω Σκοπίων και Αλβανίας.

Όσον αφορά την Κύπρο, σημείο καμπής της αλλαγής στάσης της Τουρκίας αποτελεί η πρόσφατη ανακάλυψη του κοιτάσματος φυσικού αερίου στο οικόπεδο 6 της κυπριακής ΑΟΖ, που σύμφωνα με τις ανακοινώσεις είναι τεράστιας αξίας. Η Τουρκία είχε ανακοινώσει και άλλες φορές ότι θα παρεμποδίσει τις γεωτρήσεις και στο οικόπεδο 12 και στο οικόπεδο 6. Και τις δύο φορές δεν το αποτόλμισε, γιατί στη μία είχε απέναντί της τις ΗΠΑ και το Ισραήλ και στην άλλη τη Γαλλία και την Ιταλία. Στο οικόπεδο 3 το αποτόλμισε για δύο λόγους. Πρώτον, γιατί είχε να κάνει μόνο με την Ιταλία,

επίλυσή τους. Υπό τις παρούσες συνθήκες κάτι τέτοιο είναι εξαιρετικά δύσκολο.

Το επεισόδιο έξω από τα Ιμια επιβάλλει να αναθεωρήσουμε τις προτεραιότητές μας. Δεν μπορούμε να είμαστε ανοιχτοί σε τόσα παράλληλα μέτωπα. Τυχόν ψευδαισθήσεις που μπορεί να έχουμε ότι δεν θα επηρεαστούν οι διαπραγματεύσεις μας με Σκόπια και Αλβανία, σπεύδει να μας τις διαλύσει η Τουρκία με τις συναντήσεις της με τη σκοπιανή ηγεσία. Επιπλέον, η εμπειρία έχει δείξει (εν μέρει με τους Σκοπιανούς, πλήρως με τους Αλβανούς) ότι η υπογραφή μιας συμφωνίας δεν σημαίνει και την εφαρμογή

της. Στην παρούσα φάση πρέπει να επιλέξουμε το κύριο μέτωπο στο οποίο θα επικεντρωθούμε. Είναι προφανές ότι το πρόβλημά μας είναι η βουλιαγμένη στο τέλμα της Συρίας, αλλά πάντα επικίνδυνη Τουρκία. Μας αγγίζει σε Αιγαίο και Κύπρο (ίσως και στη Θράκη). Ως προς το Αιγαίο, η κατάσταση είναι υπό σχετικό έλεγχο. Οι Ενοπλες Δυνάμεις (και όχι απαραίτητα η πολιτική ηγεσία) πρέπει να συνεχίζουν κανονικά και σε αυξημένη ετοιμότητα την παρουσία τους στην περιοχή, για να αποτρέψουν την εκδήλωση ή εξέλιξη θερμού επεισοδίου. Το πραγματικό διακύβευμα για την ελληνική εξωτερική πολι-

τική είναι το Κυπριακό, λόγω της ανακαλύψεως του νέου κοιτάσματος υδρογονανθράκων. Η Τουρκία έχει αποφασίσει να σταματήσει την έρευνα και κυρίως την εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων στην κυπριακή ΑΟΖ. Δικαίως θεωρεί ότι κάτι τέτοιο θα αλλάξει εις βάρος της τις ευνοϊκές για αυτήν ισορροπίες, όπως τις διαμόρφωσε με την εισβολή το 1974. Οι περιφερειακές συμμαχίες Ελλάδος-Κύπρου, αλλά και η συμμετοχή της χώρας μας στα πιο επίλεκτα «κλαμπ» του κόσμου (όπως Ε.Ε. και ΝΑΤΟ) θα δοκιμαστούν. Το Κυπριακό, όμως, είναι το στρατηγικό μας μέτωπο.

© Χριστόδουλος Κ. Γιαλλουρίδης
Καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής
Διευθυντής Κέντρου Ανατολικών Σπουδών
Για τον Πολιτισμό και την Επικοινωνία
Πάντειο Πανεπιστήμιο

η Αγκυρα;

Τη στρατηγική που θα πρέπει να αναπτύξει η Ελλάδα απέναντι στους γείτονες, μετά την προκλητική στάση της Τουρκίας σε Αιγαίο και Κύπρο, επιχειρούν να προσεγγίσουν τρεις ακαδημαϊκοί με αντικείμενο τις διεθνείς σχέσεις και ένας δημοσιογράφος - συγγραφέας. Με άρθρα τους στη Realnews, οι Χριστόδουλος Γιαλλουρίδης, Κωνσταντίνος Φίλης, Αγγελος Συρίγος και Σάββας Καλεντερίδης ρίχνουν ιδιαίτερο βάρος στις συμμαχίες της χώρας μας διεθνώς, αλλά και στην ανάγκη ενιαίας στάσης στο εσωτερικό της.

με την οποία η οικογένεια Ερντογάν έχει ιδιαίτερες σχέσεις στον τομέα της ενέργειας και δεύτερον γιατί μετά την ανακάλυψη του τεράστιου κοιτάσματος στο οικόπεδο 6 αντιλήφθηκε ότι αν δεν έκανε τώρα κάτι, θα είχε αποκλειστεί εντελώς από το ενεργειακό παιχνίδι της ανατολικής Μεσογείου. Οσον αφορά το Αιγαίο, είναι τραγικό λάθος να συνδέουμε τις ενέργειες της Τουρκίας με σενάρια που μιλούν για «εξαγωγή εσωτερικής κρίσης». Είναι γνωστό ότι η Τουρκία έχει διεκδικήσεις στο Αιγαίο, που αφορούν βασικά την υφαλοκρηπίδα και το καθεστώς 157 νησιών και βραχονησίδων, το οποίο η ίδια αμφισβητεί. Υπάρχουν και άλλα θέματα που θίγει, όμως, τα παραπάνω είναι τα βασικά. Οι λόγοι για τους οποίους η Τουρκία το τελευταίο διάστημα -ίσως για πρώτη φορά με τέτοια ένταση μετά το Ελσίνκι (1999) και το 2002, που άρχισαν οι κύκλοι των διερρευνητικών επαφών- εκδηλώνει τέτοια επιθετικότητα στο Αιγαίο είναι οι εξής:

Πρώτον, η ριζοσπαστικοποίηση της τουρκικής εξωτερικής πολιτικής, λόγω της απειλής που συνιστά για την ασφάλεια και την ενότητα της

Τουρκίας η υποστήριξη των ΗΠΑ στους Κούρδους της Συρίας, που οδηγεί στην de facto ίδρυση ενός αυτόνομου κουρδικού κράτους στα νότια σύνορά της.

Δεύτερον, η άποψη που έχει η Αγκυρα ότι πίσω από τις κινήσεις της Λευκωσίας στον τομέα της εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων της κυπριακής ΑΟΖ κρύβεται η Αθήνα.

Τρίτον, οι κατηγορίες που απευθύνει η αξιωματική αντιπολίτευση στον Ερντογάν, ότι επί των ημερών του «η Ελλάδα έχει εγκαταστήσει στρατιωτικά τμήματα σε 18 τουρκικά νησιά του Αιγαίου», ανατρέποντας έτσι το καθεστώς του Αιγαίου εις βάρος της Τουρκίας. Τέλος, αν και μικρότερης σημασίας, η υπόθεση των 8 Τούρκων στρατιωτικών που ζητούν άσυλο από την Ελλάδα είναι κι αυτός ένας παράγοντας που αυξάνει την ένταση. Όλα αυτά σημαίνουν ότι η Ελλάδα και η Κύπρος πρέπει να κινηθούν σε δυο επίπεδα: Ενίσχυση της διεθνούς θέσης των δυο χωρών και στρατιωτική επαγρύπνηση, με ιδιαίτερη προσοχή στη διαχείριση των κρίσεων. Το παιχνίδι θα το κερδίσει εκείνος που θα έχει και θα διατηρήσει την πρωτοβουλία των κινήσεων.

■ **Η ΤΟΥΡΚΙΑ**, στο πλαίσιο της αναθεωρητικής της πολιτικής, που αποσκοπεί στην ηγεμονία της ευρύτερης περιοχής της Μέσης Ανατολής και της νοτιοανατολικής Μεσογείου, αλλά και της σταθερής άρνησής της να συμμορφώνεται προς το διεθνές δίκαιο, διέπραξε μια σειρά από ένοπλες ενέργειες, τόσο έναντι της Ελλάδος όσο και στον κυπριακό χώρο. Παράλληλα, διεξάγει ένοπλη στρατιωτική επιχείρηση στην Αφρίν της Συρίας, αποβλέποντας στο να πλήξει τον εκεί υφιστάμε-

στη Μεσόγειο. Ομως, ταυτόχρονα, τόσο το μέγεθος όσο και η πολιτική και πολιτιστική δομή της Αγκυρας, δηλαδή το Ισλάμ και οι αυταρχικές πολιτικές εξουσίες, όπως ασκούνται, όσο και η έλλειψη οποιασδήποτε προοπτικής μετεξέλιξης της χώρας σε κράτος δικαίου ευρωπαϊκών προδιαγραφών δεν επιτρέπουν στην Τουρκία να προσδοκά σε πλήρη ένταξη, παρά μόνο στη γνωστή διευθέτηση πλαισίου ειδικής σχέσης με τις Βρυξέλλες. Αυτό θα ικανοποιούσε τα συμφέροντα και τις στρατηγικές στοχεύσεις και των δύο, Αγκυρας και Βρυξελλών.

Με δεδομένη τη δομή του τουρκικού επεκτατισμού και τις υπαρκτές αδυναμίες του ευρωπαϊκού συστήματος ασφάλειας, το οποίο δεν είναι σε θέση να προστατεύσει τα μέλη του, η Ελλάδα είναι υποχρεωμένη να αναπτύξει στρατηγική αντιμε-

Ελληνικές στρατηγικές επιλογές

νο κουρδικό θύλακα. Το εγχείρημα αυτό στοχεύει κατά πρώτο λόγο στην αποτροπή ενδεχόμενης ενοποίησης του χώρου σε μια ενιαία εδαφική κουρδική πολιτική οντότητα στα σύνορα Συρίας - Τουρκίας, γεγονός που θα επηρέαζε και τις εξελίξεις ως προς το Κουρδικό στο εσωτερικό της Τουρκίας.

Αναφορικά με την ευρωπαϊκή προοπτική της Αγκυρας πρέπει κανείς να υπογραμμίσει πως είναι γενικώς αποδεκτό και παραδεκτό ότι η Τουρκία του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν δεν φαίνεται πλέον να έχει κανένα μέλλον ως προς τη διεκδίκηση απόκτησης καθεστώτος μέλους της Ε.Ε., πράγμα που αποτελεί όχι μόνο ευρωπαϊκή, αλλά και τουρκική επιλογή, την οποία υιοθέτησε η κάθε πλευρά για τους δικούς της λόγους. Για την Τουρκία αυτό το καθεστώς, δηλαδή το ενταξιακό πλαίσιο, περιλαμβάνει μια διαδικασία που θα είχε ουσιαστικά μία ανατρεπτική ως προς τις δομές του τουρκικού πολιτικού συστήματος, ως έχει σήμερα, πορεία. Για την Ε.Ε. η Τουρκία είναι γεωστρατηγικά εξαιρετικά χρήσιμη λόγω θέσης, μεγέθους και γενικότερης παρουσίας στη Μέση Ανατολή και

τώπισης και ανάσχεσης της οιοσεί, πλην όμως ενεργού, επιθετικότητας της Αγκυρας, διαμορφώνοντας κατ' αρχήν ένα εθνικό μέτωπο πολιτικής συνεννόησης και συστράτευσης. Αφενός, η Αθήνα επιβάλλεται άνευ εταίρου να συμπήξει ένα ευρύτερο σχήμα συνεργασιών όλων των πολιτικών δυνάμεων της χώρας, με στόχο την προβολή προς τα έξω εικόνας κοινής εθνικής γραμμής, ικανής να αντιμετωπίσει δεδομένες και υπαρκτές επιθετικές συμπεριφορές. Αφετέρου, το επόμενο βήμα θα ήταν η συνομολόγηση συμμαχιών στον διεθνή περίγυρο της Ελλάδας, που να εδράζονται στην αντίληψη της κοινής άμυνας, όπως θα μπορούσε να ήταν η συμμαχία Αθήνας, Λευκωσίας, Τελ Αβίβ και Καΐρου. Κατ' αναλογία ένα αντίστοιχο σχήμα συνεργασιών καλύπτει στο παρόν τον ενεργειακό τομέα. Η μετατροπή της ενεργειακής συνεργασίας σε αμυντική συμμαχία θα μπορούσε να ήταν εξαιρετικά επωφέλης και ευοίωνη μετεξέλιξη για το μέλλον της ασφάλειας στην περιοχή.

Αυτό θα μπορούσε να υλοποιηθεί διά της ενεργοποίησης και ενδυνάμωσης του υφιστάμενου εν υπνώσει Δόγματος του Ενιαίου Αμυντικού Χώρου σε μια διευρυμένη του μορφή, που να περιλαμβάνει πέραν της Ελλάδος και της Κύπρου, το Ισραήλ και την Αίγυπτο. Η στρατηγική διάσταση μιας τέτοιας αντίληψης πολιτικής υπερβαίνει την έννοια της απλής συμμαχίας και καθιερώνει την κοινή άμυνα απέναντι σε δεδομένες αντίπαλες δυνάμεις. Ενα τέτοιο πλαίσιο οικοδομεί ευνοϊκούς όρους, θετικές συνθήκες ανάπτυξης μιας αξιόπιστης αποτρεπτικής πολιτικής για τη χώρα μας, τόσο ως προς την άμυνα όσο και ως προς τις διεθνείς της σχέσεις ευρύτερα.